

ОСОБЛИВИЙ ПОРЯДОК УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ**SPECIAL PROCEDURE FOR MANAGEMENT OF INTELLECTUAL RIGHTS**

**Постригань В.С., к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та приватного права
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова**

В статті автор висвітлює питання управління інтелектуальними правами в Україні як громадянами-резидентами так і іноземними громадянами. Охарактеризовує такий порядок за допомогою діючого законодавства, зокрема Закону України «Про авторське право і суміжні права» та «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав». Особливістю змісту переданих на управління управителю прав на думку автора є те, що він обмежений змістом прав, що має довіритель, причому передаватись на управління може весь комплекс належних прав, або ж його частина. Все залежить від намірів сторін і їх домовленості.

Автор статті висвітлює повне та часткове управління майновими правами суб'єктів авторського права та суміжних прав, що входять до суб'єктивного складу інтелектуальної власності. Окреслює вимоги, що ставляться до організації колективного управління майновими правами (в першу чергу акредитація). За кожною сферою обов'язкового колективного управління визначається лише одна акредитована організація. Це означає, що вимоги антимонопольного законодавства у сфері колективного управління правами застосовуються зі значними обмеженнями. Важливо, щоб організації колективного управління мали право видавати бланкетні ліцензії і їм не потрібно було підтверджувати весь свій репертуар стосовно кожного твору і кожного правовласника і доводити правові підстави одержання прав в управління.

Автор статті також виокремлюються види колективного управління майновими правами, так існує три види колективного управління – добровільне, обов'язкове та розширене. Акцентує увагу, що особливістю змісту переданих на управління управителю прав є те, що він обмежений змістом прав, що має довіритель, причому передаватись на управління може весь комплекс належних прав, або ж його частина. Все залежить від намірів сторін і їх домовленості.

Ключові слова: авторське право, суміжні права, інтелектуальна власність, колективне управління майновими правами, акредитація, договір.

In the article, the author highlights the issue of intellectual rights management in Ukraine by both resident citizens and foreign citizens. It characterizes this procedure with the help of current legislation, in particular the Law of Ukraine "On copyright and related rights" and "On effective management of the property rights of right holders in the field of copyright and (or) related rights". According to the author, the peculiarity of the content of the rights transferred to the manager for management is that it is limited to the content of the rights that the principal has, and the entire set of proper rights, or a part of it, can be transferred to management. Everything depends on the intentions of the parties and their agreement.

The author of the article highlights the full and partial management of property rights of copyright subjects and related rights that are part of the subjective composition of intellectual property. Outlines the requirements for organizations of collective management of property rights (primarily accreditation). Only one accredited organization is defined for each field of mandatory collective management. This means that the requirements of antimonopoly legislation in the field of collective management of rights are applied with significant restrictions. It is important that collective management organizations have the right to issue blanket licenses and that they do not need to confirm their entire repertoire in relation to each work and each copyright holder and prove the legal basis for obtaining management rights.

The author of the article also singles out the types of collective management of property rights, thus there are three types of collective management – voluntary, mandatory and extended. He emphasizes that the feature of the content of the rights transferred to the manager for management is that it is limited to the content of the rights that the principal has, and the entire set of proper rights, or a part of it, can be transferred to management. Everything depends on the intentions of the parties and their agreement.

Key words: copyright, related rights, intellectual property, collective management of property rights, accreditation, contract.

Постановка проблеми. В переважній більшості автори і суб'єкти суміжних прав особисто не реалізують свої правомочності, а передають права іншим особам. При цьому можливі ситуації, коли автор чи інший володілець прав не може проконтролювати використання свого твору, наприклад, на телебаченні чи радіомовленні. У зв'язку з цим Закони України «Про авторське право і суміжні права» та «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» передбачають створення спеціальних посередників – організацій, що здійснюють управління майновими правами на колективній основі.

Аналіз наукових досліджень. Питання управління інтелектуальними правами досліджували: Гуц Н.Б., Ізбаш О.О., Кирилюк А.В., Костів О.О., Кузнецова Л.В., Майданик Л.Р., Мироненко Н.М., Слободянюк Д.С., Штефан О.О. Не зважаючи на велику кількість наукових публікацій з цього приводу управління інтелектуальними правами залишається актуальним і тепер.

Мета статті полягає в дослідженні питання управління інтелектуальними правами суб'єктів, а також висвітленні особливого порядку такого управління.

Виклад основного матеріалу. Існуючі форми управління такими інтелектуальними правами можуть бути

класифіковані за трьома критеріями: а) характером прав, за допомогою яких здійснюється колективне управління; б) колом осіб, щодо яких здійснюється управління; в) можливістю вибору між індивідуальним і колективним управлінням.

За характером їх прав прийнято виділяти повне та часткове колективне управління. При повному колективному управлінні здійснюється управління майновим правом на використання твору чи об'єкта суміжних прав. Часткове колективне управління передбачає управління лише правом на вигороду [3]. Такий вид колективного управління має місце тоді, коли за законом чи договором у правоволодільця залишається лише право на винагороду за використання об'єкта авторського права або суміжних прав.

Якщо організації колективного управління створюються для того, щоб забезпечити інтереси авторів та інших суб'єктів авторського права чи суміжних прав шляхом збору винагороди, яка належить їм за використання їх творів, виконань фонограм то, цілком зрозумілим є те, що вони не мають на меті одержання прибутку і не можуть займатися комерційною діяльністю. Вони лише управляють наділеними їм правами у межах своїх повноважень, та не можуть розпоряджатися ними за власним розсудом.

Порядок діяльності організацій, які здійснюють колективне управління, визначається Законом України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» [2]. Так, організація колективного управління є неприбутковою організацією, утворюється в організаційно-правовій формі громадського об'єднання (громадська організація або громадська спілка) зі статусом юридичної особи, єдиним видом діяльності якої є виконання наступних завдань і функцій:

1) укладають із користувачами договори про надання дозволу на використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав та договори про виплату винагороди (відрахувань) за використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав;

2) укладають договори про партнерство, договори про представництво прав з іншими організаціями колективного управління;

3) збирають, розподіляють та виплачують дохід від прав правовласникам;

4) звертаються до суду від імені правовласників за захистом їхніх майнових прав відповідно до статутних повноважень та доручення правовласників, вчиняють інші дії, передбачені законодавством та дорученням правовласників, необхідні для захисту майнових прав правовласників, в інтересах яких діє організація;

5) забезпечують ведення реєстру правовласників, реєстру об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, майновими правами щодо яких управляє організація;

6) здійснюють моніторинг правомірності використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав згідно зі сферами управління правами, щодо яких зареєстровано організацію, та щодо об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, майнові права на які передані їй в управління [2].

Свої повноваження організації колективного управління здійснюють надаючи будь-яким особам шляхом укладення з ними договорів невиключні права на використання об'єктів авторського права або суміжних прав.

Діюче законодавство дозволяє організації колективного управління управляти на території нашої держави майновими правами іноземних суб'єктів авторського права або суміжних прав. Таке управління здійснюється на підставі договорів з такими ж іноземними організаціями, в такому договорі можуть зазначатися умови взаємного представництва інтересів. Згідно укладеного договору вітчизняні організації можуть доручати іноземним організаціям управляти на колективній основі за кордоном майновими правами українських суб'єктів авторського права або суміжних прав.

Юридична особа, яка має намір виконувати функції організації колективного управління, зобов'язана після її державної реєстрації звернутися із заявою про реєстрацію організації колективного управління. Юридична особа набуває статус організації колективного управління з дня внесення її до Реєстру організацій колективного управління та виключно у сферах, зазначених у реєстрі щодо цієї організації [4, с. 26].

Організація колективного управління може бути акредитована у відповідній сфері, якщо вона є репрезентативною, тобто:

а) має договори з істотною кількістю правовласників – резидентів України, які в порядку, передбаченому діючим законодавством, задекларували належні їм права на об'єкти авторського права або суміжних прав (відповідно до категорії прав відповідної категорії правовласників, якими має намір управляти організація), які фактично використовуються в Україні;

б) має договори про представництво з аналогічними іноземними організаціями, договори з іноземними правовласниками (відповідно до категорії прав відповідної категорії правовласників, якими має намір управляти організа-

ція), які передбачають управління найбільшою кількістю належних правовласникам – нерезидентам України прав на об'єкти авторських і (або) суміжних прав, які фактично використовуються в Україні [5].

Акредитована організація колективного управління визначається на відкритому конкурсі, що організовується та проводиться постійно діючою комісією з акредитації організацій колективного управління.

Механізм функціонування організацій колективного управління полягає: в укладенні договорів з правоволодільцями про передання в управління майнових прав інтелектуальної власності; в укладенні договорів з користувачами (телеканалами, радіостанціями, провайдерами інтернет-послуг, публічними закладами тощо) про використання творів, за умовами яких ті зобов'язуються щомісячно перераховувати авторську винагороду на рахунки організації; у розподілі зібраних коштів між авторами, які передали свої майнові права у колективне управління [6, с. 38].

Діючим законодавством визначено три види колективного управління – добровільне, обов'язкове та розширене. Таке визначення є легальне вперше, оскільки до того зародки системи розширеного та обов'язкового управління хоч і мали місце в національній практиці, проте не мали офіційно визначеного статусу форми управління. Фактично до прийняття Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» усю систему колективного управління слід було вважати добровільною.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав», «добровільне колективне управління – колективне управління, що здійснюється організаціями колективного управління, зареєстрованими у встановленому порядку, виключно щодо об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, включених до каталогу відповідної організації колективного управління» [1]. Добровільне колективне управління здійснюється організаціями колективного управління. Цією організацією, нагадаємо, є громадське об'єднання зі статусом юридичної особи, зареєстроване у відповідному порядку та не має на меті одержання прибутку.

Договором, який супроводжує процес добровільного колективного управління є договір про представництво прав, який у діючому законодавстві визначений як «письмовий (електронний) договір між організаціями колективного управління, у тому числі з аналогічними іноземними організаціями, яким одна організація уповноважує іншу організацію здійснювати управління правами на відповідні об'єкти авторського права і (або) суміжних прав» [6, с. 144].

Серед загальних вимог до досліджуваного виду договорів слід віднести: письмову, в тому числі електронну форму, двосторонність даного виду договору, консенсуальність, оплатність чи безоплатність, його представницький характер, оскільки предметом договору є здійснення управління правами на відповідні об'єкти авторського права або суміжних прав.

Визначальною особливістю цієї групи договорів є те, що представництво стосується об'єктів, що мають нематеріальний характер, відтак організація передає іншій організації право розпорядження лише належними майновими правами інтелектуальної власності на об'єкт, а не самим об'єктом.

За договором про представництво одна сторона – управитель будь-то національна чи іноземна організація колективного управління правами здійснює в інтересах іншої сторони – довірителя, також національної чи іноземної організації колективного управління правами юридичні і фактичні дії, спрямовані на укладення договорів на використання творів з користувачами, збір і розподіл винагороди, інші дії, необхідні для захисту невиключно майнових прав на використання твору, виконання, фонограми,

відеограми чи програми організації мовлення, управління якими здійснює управитель від імені довірителя та в його інтересах за плату, в строк і на умовах договору та діючого законодавства [6, с. 145].

Особливістю змісту переданих на управління управителю прав є те, що він обмежений змістом прав, що має довіритель, причому передаватись на управління може весь комплекс належних прав, або ж його частина. Все залежить від намірів сторін і їх домовленості.

Отримання прибутку, засноване виключно правовласниками, діяльність якого спрямована на колективне управління майновими правами на об'єкти авторського права або суміжних прав. Уже із самого визначення вбачається наявність подвійності реєстрації зазначених юридичних осіб. Тобто крім звичайної реєстрації, яку проходять усі без виключення юридичні особи, організації колективного управління правами зобов'язані зареєструватись в установленому діючим законодавством порядку.

Організації повинні обов'язково бути неприбутковими, а тому законодавець чітко вказує: «Організації колективного управління не мають права провадити підприємницьку діяльність і здійснюють лише господарську діяльність, що не має на меті одержання прибутку, з метою досягнення своїх статутних цілей» [7, с. 166].

Базується таке управління на тому, що здійснення його можливе виключно щодо об'єктів авторського права або суміжних прав, включених до каталогу відповідної організації колективного управління. Тобто, законодавець вказаною нормою здійснює чіткий розподіл між видами колективного управління, адже лише в добровільному управлінні діяльність залежить від включення в каталоги об'єктів, при обов'язковому це значення не має, а при розширеному відбувається незалежно від їх наявності в каталозі організації колективного управління.

Діючим законодавством також встановлено, що організації колективного управління можуть об'єднуватися на договірних засадах для реалізації спільних завдань та укладати між собою договори про партнерство та договори про представництво прав. Функції з розширеного та обов'язкового колективного управління не можуть бути передані на підставі договору про партнерство чи договору про представництво прав [7, с. 168].

Обов'язкове колективне управління – колективне управління майновими правами на об'єкти авторського права або суміжних прав незалежно від їх наявності в каталозі організації колективного управління, що здійснюється акредитованими організаціями [8, с. 34]. Воно поширюється на всю територію України та здійснюється щодо майнових прав усіх правовласників за відповідною категорією у сферах, щодо яких акредитовано організацію, у тому числі тих, що не уклали договір про управління об'єктами авторського права або суміжних прав з акредитованою організацією, незалежно від обраного такими правовласниками способу управління належними їм правами.

За кожною сферою обов'язкового колективного управління визначається лише одна акредитована організація. Це означає, що вимоги антимонопольного законодавства у сфері колективного управління правами застосовуються зі значними обмеженнями.

Сферами, в яких здійснюється обов'язкове колективне управління є: 1) право слідування щодо творів образотворчого мистецтва; 2) репрографічне відтворення творів та їх частин (уривків); 3) відтворення в домашніх умовах і в особистих цілях творів, виконань, зафіксованих у фонограмах, відеограмах, їх примірниках, а також аудіовізуальних творів та їх примірників; 4) кабельна ретрансляція об'єктів авторського права або суміжних прав, крім прав організацій мовлення щодо їхніх власних програм (передач) мовлення [1].

Особливістю обов'язкового колективного управління правом слідування є те, що законодавство не передбачає можливість вилучення правовласником повністю або

частково належних йому майнових прав із управління акредитованою організацією. Організаторам аукціону, власникам галереї, салону чи крамниці завдяки запровадженню обов'язкового колективного управління також легше співпрацювати з однією акредитованою організацією, через яку виплачуватиметься сума, що передбачена правом слідування, а ніж вести перемовини і працювати з кожним із правовласників.

До сфери обов'язкового колективного управління також належить репрографічне відтворення творів та їх частин або уривків. Перебування такої групи об'єктів в обов'язкового колективного управління є зрозумілим, адже збір та розподіл винагороди за репрографічне відтворення є кардинально відмінним від інших видів використання, де авторська винагорода одразу закладається в ціну копіювального приладу [10]. Відтак жоден автор не в змозі відстежити кількість репрографічних відтворень своїх творів і відповідно зібрати винагороду за це. Виробники копіювальних приладів аналогічно вирахувати кількість таких відтворень і авторів, чий твори репрографічно відтворюватимуться не можуть. А, тому, працюючи з однією акредитованою організацією, вони передають однією сумою винагороду, що належить всій сукупності авторів письмових творів. Приналежність зазначеної сфери до обов'язкових дає можливість претендувати на виплату винагороди не лише тим авторам, які передали право на управління відповідним організаціям, а й тим, що договірних відносин із організацією не мають. Зазначеними нормами відбувається зрівнювання в правах усіх правовласників, відсутньою дискримінації у зв'язку з наявністю чи відсутністю договірних відносин із організаціями колективного управління правами.

Твори і виконання, зафіксовані у фонограмах, відеограмах, їх примірниках, а також аудіовізуальні твори та їх примірники допускається відтворювати у домашніх умовах виключно в особистих цілях або для кола сім'ї без дозволу автора, виконавців, виробників фонограм, виробників відеограм, але з виплатою їм винагороди.

Варто відзначити, що об'єднуючим у реалізації репрографічного відтворення і приватного копіювання є те, що здійснюються вони завдяки певним технічним пристроям, які виконують функції запису або факсимільного відтворення і на виробників або імпортерів яких покладається обов'язок сплати авторської винагороди [11].

Останньою сферою обов'язкового колективного управління правами є кабельна ретрансляція об'єктів авторського права або суміжних прав, крім прав організацій мовлення щодо їхніх власних програм (передач) мовлення.

Кабельною ретрансляцією визначено «прийм і одночасна передача телерадіоорганізаціями, провайдером програмної послуги та іншими особами незалежно від використаних технічних засобів повних і незмінних передач чи програм організацій мовлення або їх істотних частин, а також творів, виконань, фонограм, відеограм, зокрема таких, що містяться в таких передачах чи програмах організацій мовлення, за умови що початкова трансляція такої передачі чи програми здійснена організацією мовлення, яка не підпадає під юрисдикцію України відповідно до діючого законодавства або міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України [1]. Тобто кабельна ретрансляція – це прийнята і одночасно передана незмінна передача чи програма або її частина та інші об'єкти інтелектуальної власності, що містяться в такій частині будь-яким способом будь-якою особою.

Україна взяла на себе зобов'язання гарантувати дотримання авторського права і суміжних прав при ретрансляції програм з Європейськи Союзом за допомогою кабельної мережі. Також нашою державою гарантується, що така кабельна ретрансляція матиме місце на підставі індивідуальних або колективних контрактів між правовласниками

та організаціями кабельного мовлення. Забезпечити таке виконання виключно через систему добровільного колективного управління неможливо, принаймні найближчим часом. Саме усвідомлення цього і лягло в основу закріплення цієї сфери в переліку сфер обов'язкового управління. Таким чином, обов'язкове управління повною мірою може накладатись до добровільне, адже організаціями кабельного мовлення цілком можуть бути укладені договори на колективне управління.

Розширене колективне управління – це колективне управління майновими правами на об'єкти авторського права або суміжних прав незалежно від їх наявності в каталозі організації колективного управління, крім випадків, коли відповідні права вилучені правласником з колективного управління у відповідному порядку, що здійснюється акредитованими організаціями [12, с. 26].

Характерними особливостями розширеного колективного управління є те, що: його дія поширюється на всю територію України; воно здійснюється щодо майнових прав усіх правласників; не залежить від обраного правласниками способу управління належними їм правами, тобто воно є незалежною системою, встановленою законом, яка фактично накладається на систему управління, обрану правласником; організація, що здійснює розширене колективне управління має бути акредитованою.

До сфери розширеного колективного управління належать:

1) публічне виконання музичних недраматичних творів з текстом і без тексту, включно з тими творами, що включені до складу аудіовізуальних творів;

2) публічне сповіщення музичних недраматичних творів з текстом і без тексту, включно з тими творами, що включені до складу аудіовізуальних творів, крім кабельної ретрансляції;

3) право на справедливую винагороду, спільну для виконавців та виробників фонограм (відеограм), за публічне виконання фонограм і зафіксованих у них виконань чи публічну демонстрацію відеограм і зафіксованих у них виконань, опублікованих для використання з комерційною метою;

4) право на справедливую винагороду, спільну для виконавців та виробників фонограм (відеограм), за публічне сповіщення фонограм і зафіксованих у них виконань, відеограм і зафіксованих у них виконань, опублікованих для використання з комерційною метою, крім кабельної ретрансляції [13, с. 92].

Один з важливих елементів розвиненої системи колективного управління полягає в тому, що організація

з колективного управління може надавати користувачам бланкетні (всеосяжні) ліцензії на використання світового репертуару творів, правами на які ця організація управляє. Отже, якщо така бланкетна ліцензія не може бути запропонована, то всі переваги колективного управління стають обмеженими або взагалі зникають [10].

Важливою особливістю бланкетних ліцензій є те, що навіть коли система двосторонніх угод розвинена, наприклад при публічному використанні музичних творів, репертуар цих творів, відносно яких організації мають право управляти виключними правами, майже ніколи не є абсолютним світовим, оскільки в певних країнах можуть бути відсутніми організації-партнери, з ким можна укласти договори про взаємне представництво інтересів, або ж певна кількість авторів, користуючись передбаченими законодавством гарантіями, вилучила свої твори із системи колективного управління правами. Важливо, щоб організації колективного управління мали право видавати бланкетні ліцензії і їм не потрібно було підтверджувати весь свій репертуар стосовно кожного твору і кожного правласника і доводити правові підстави одержання прав в управління. Така можливість може виникати, звісно лише в організації що отримали право на управління завдяки нормам закону у випадках встановлення, що управління у визначених сферах може здійснюватися виключно на колективній основі. У національній практиці це може відбуватись лише у сферах, що законодавчо віднесені до обов'язкового та розширеного колективного управління [14, с. 145].

Висновок. Система колективного управління майновими авторськими та суміжними правами до недавня в Україні була непрозорою та неефективною. В умовах значного технологічного прогресу, правласники вже не в змозі відстежити усі випадки використання творів та об'єктів суміжних прав, а також зібрати винагороду за таке використання. Виключно завдяки діяльності організацій колективного управління правами, це є можливим. І хоч історія становлення інституту колективного управління в нашій державі налічує практично три десятиліття, ефективною діяльність таких організацій визнати ще досі складно. У зв'язку з прийняттям в 2018 році Закону України «Про ефективне управління майновими правами правласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав», в Україні відбулось формування системи колективного управління за зразком кращих європейських країн. Сподіваємося, що процедура реєстрації та акредитації організацій має стати більш прозорою, а виплата винагороди правласникам – ефективнішою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про авторське право і суміжні право: Закон України, від 23.12.93 р. № 5792-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page4>.
2. Про ефективне управління майновими правами правласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України, від 15 травня 2018 року № 2415-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19>
3. Ізбаш О. О. Загальна характеристика авторських прав, які передаються в колективне управління. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1174/>
4. Ізбаш О. Організації колективного управління авторськими і суміжними права. Інтелектуальна власність в Україні: погляд з XXI ст. *Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції*, 29–30 вересня 2011 р. Черкаси: Чабаненко Ю.А., 2011. С. 24–30.
5. Кирилюк А.В. Організація колективного управління авторськими і суміжними правами як учасники відносин, які виникають щодо використання літературних творів. URL: www.arpr.in.ua/v58/68.pdf
6. Костів, Олександр Особливості добровільного колективного управління майновими авторськими та (або) суміжними правами: нормативно-правове регулювання та практика його впровадження. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. № 2. С. 142–148.
7. Костів О. З. Актуальні проблеми добровільного колективного управління майновими авторськими та (або) суміжними правами. *Актуальні проблеми правознавства*. Збірник наукових праць Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету. 2021. № 3. С. 164–172.
8. Костів О. Особливості обов'язкового колективного управління об'єктами авторського права і (або) суміжних прав. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2021. № 2. С. 32–41.
9. Кузнецова Л.В. Місце колективного управління майновими правами в сучасних умовах євроінтеграційного процесу України. *Нові українське право*. 2022. Вип.6. Том 1. С. 228–234.
10. Мироненко Н.М., Штефан О.О. Організація колективного управління – специфічний суб'єкт у авторсько-правових відносинах. URL: <http://ppp-journal.kiev.ua/archive/2011/10/14>.

11. Слободянюк Д. С. «Актуальні питання реформування системи управління авторськими і суміжними правами в Україні відповідно до вимог ЄС». Лісабонський договір – 10 років після набуття чинності. Що змінилося у функціонуванні ЄС? : науково-практична конференція : тези доп., Миколаїв, 2 грудня 2019 р. / ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв, 2019. С. 162–165.

12. Костів, Олександр Особливості розширеного колективного управління об'єктами авторського права і (або) суміжних прав за оновленим законодавством України. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2021. № 4. С. 25–32.

13. Гуц Н.Б. Реформування правового статусу організацій колективного управління в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2019. № 38. С. 90–94.

14. Майданик Л.Р. Колективне управління майновим авторськими та суміжними правами за цивільним законодавством України: монографія. Київ: Алерта, 2013. 248 с.